

נא לשמור על קדושת העלון
אין לקרוא בשעת התפילה.
מומלץ לקרוא בשולחן שבת!

אוצרות הפרשה

פרשת "כי תשא"

"וביום השביעי שבת וינפש" [לא, יז].

מעשה שהיה באיש עסקים ירא ה' בשם מרדכי, שפגש באחד הימים תלמיד חכם צעיר בשם ישראל. מרדכי, שהנו יהודי אוהב תורה, התרשם כי ישראל, השקוע כל כלו בתלמודו, זכה ללשון למודים ולבהירות יוצאת דופן בלמוד.

פנה מרדכי אל ישראל בבקשה: "ראה נא, אני עסוק מאוד ושקוע בעסקים מסעפים. אודה לך מאוד אם תסכים להגיע אל משרדי אחת לשבוע, ותלמד עמי כשעתים. פמובן שאדאג להעניק לך מלגה נאותה...".

ישראל נאות להצעה, ואכן אחת לשבוע למד עם מרדכי במשך זמן. לאחר שהשנים סימו את למודם, שאל מרדכי את ישראל: "להיכן אתם יוצאים להנפש בימי החפשה?". ישראל השיב שאינו יוצא לנפש.

מרדכי שער, שמצבו הכלכלי של ישראל אינו מאפשר לו לצאת לנפש. הוא פתח את המגרה שלפניו, הוציא מתוכה חבילת שטרות מלגה בסך 4,000 שקלים, הגישה לישראל ואמר: "אני מעניק לכבודו את הסכום כדי שתוכל לצאת לנפש...". ישראל סרב לקבל את הכסף, אך מרדכי הפציר בו שוב ושוב, עד שהוא נאלץ לקבלו.

ישראל ספר לאשתו על מתנת החברותא העשיר, ותגובתה היתה: "בעלי היקר, יש צרכים הנחוצים לנו יותר מציאה לחפשה... ההוצאות השוטפות של כלכלת הבית, פריעת חובות והוצאות גדול הילדים, כגון קניית ספר למוד, חלפשה, הנעלה וכו'...".

ישראל העיר בעדינות לאשתו: "הרי מרדכי העניק לי את הסכום למטרת נפש ולא לשם צרכים אחרים!". אך האשה המשיכה לטעון: "לאחר שהכסף כבר נתן לנו, יתכן שאנו רשאים לעשות בו כרצוננו...". ובכך, נשאלת השאלה, האם בני הזוג רשאים להשתמש בכסף לצרכים הנחוצים יותר עבורם?

תשובה

א) מעקר הדיון, לאחר שהעני קבל את הצדקה, אף שהנותן נתנה לצדד מסים, כגון לסעודת פורים, מתר לעני לקנות בכסף דברים הנחוצים לו. לדגמה: אם נעליו כבר בליות, הוא יכול לקנות בכסף נעלים חדשות (ראה שו"ע או"ח סי' תרצ"ד ס"ב). אמנם, ממדת חסידות אין לשנות מדעתו של בעל הבית (ראה שו"ע הרב או"ח סי' רמ"ב ס"ח).

ב) אמנם, כאשר הסבירות היא שלנותו אין קפידא אם ישתמשו במעות הצדקה לצרכים אחרים - מתר לכתחלה לשנות מיעוד הצדקה (ראה שו"ת "חיות נאיר" סי' רל"ב).

ובמקרה שאלתנו, רצונו של מרדכי היה שישלם ינפש, ו"נפש" אינו מתממש דוקא על ידי המצאות בציקר, רחיצה בים וכיוצא בזה, אלא מהותו של "נפש" היא מנוחת הנפש ומרגוע, שכן "נפש" הוא משרש "נפש", כפי שכתוב בפירושנו: וביום השביעי שבת וינפש, ופרש רש"י: "וינפש - כתרגומו ונח. וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמשלב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטרם מהמלאכה".

כלומר, נפשו של אדם כמחה למנוחה ולרגוע נפשו, ולתכלית זו נתן מרדכי את הכסף לישראל, וממילא, מכיון שעל ידי קניית הצרכים הנחוצים יותר לישראל ולאשתו, תגרום להם באופן מסים מנוחת הנפש - הרי שכתב יתממש באופן משלם רצונו של מרדכי...

לסכום: לישראל מתר להשתמש בכסף שקבל ממרדכי לצרכי הוצאות ביתו הנחוצות יותר מאשר יציאה לנפש (אחת שאלתי).

"ויעשו עגל מסכה" [לב, ד].

חטא העגל - זהו הנושא המרכזי בפרשתנו, החטא הנורא שעמד וקיסרג להשמיד ולכלות את ישראל, עד שעמד משה רבינו - סנגורם של ישראל 80 יום בתפילה ותחנונים לעורר את רחמי ה' על בני אברהם יצחק ויעקב, על מנת לבטל גזרה נוראה זו, ואכן ה' נענה לתפילתו, ובעשרה בתשרי אמר לו שתי מילים: "סלחתי כדברך" לכן נקבע היום הזה ליום הכיפורים, למחילה, סליחה, וכפרה לדורי-דורות עד עולם.

אמנם תפילתו של משה הועילה לבטל את גזרת השמד, אך החטא עצמו לא נמחק לגמרי, אלא מתפרס הוא בכל דור ודור, בכל דור ודור שהקב"ה פוקד עוונות ישראל, הוא פוקד עליהם גם מעט מחטא העגל, שנאמר "וביום פוקדי ופקדתי עליהם חטאתם", ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון עוון העגל.

בעיקר חטא העגל ישנה תמיהה גדולה על בני ישראל, הלא רק לפני ימים ספורים הם ראו במו עיניהם את הנס ההיסטורי של מעמד הר סיני ה"בוער באש עד לב השמים", ובאותו מעמד מרגש הם שמעו את עשרת הדיברות מפי הגבורה, כשהציווי השני הוא "לא יהיה לך אלוהים אחרים על פניי" כלומר שלא לעבוד לשום גורם אחר בעולם מלבד הקב"ה, והם הודו בפה מלא שהם מקבלים לעשות ככל אשר ציווה אותם ה' באומרים "כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע" ואם נלך בגלגל הזמן עוד כמה ימים אחורה, ניווכח לדעת שהם ממש סותרים את עצמם, כי הם עצמם שחטו את העבודה זרה שהיו משתחוים לה במצרים, שכך אמר לו הקב"ה למשה: "כל זמן שישראל עובדים לאלוהי מצרים, לא יגאלו, לך ואמור להם שיפסיקו לעבוד עבודת אלילים, משכו וקחו לכם צאן

למשפחותיכם ושחטו הפסח, פירוש הפסוק: 'משכו' ידיכם מעבודה זרה, 'וקחו לכם צאן, ושחטו' אלוהיהם של מצרים, ועשו 'הפסח', ובזה הקב"ה פוסח עליכם במכת בכורות". הרי שהם שחטו את הכבש שהיו משתחוים לו במצרים, וזו הזכות שעמדה להם לצאת ממצרים שמסרו נפש ושחטו את העבודה זרה של מצרים, ואיך יתכן שבפרק זמן קצר כל כך חזרו לסורם, ועשו את העגל והשתחוו לו?!

לאור קושיות חמורות אלו עמד רבינו האלשיך הקדוש בעינו הזך והשיב בצחות לשונו, כי חלילה לחשוד את עם ישראל שעשו את העגל לעבודה זרה, לא ישראל עשו את העגל כי אם שכניהם הרעים – הערב רב, הם אלו שעשו את העגל בכישופיהם להשרות בו כוח טומאה כפי שיתבאר לפנינו, אלא שמעשה שטן הצליח למשוך את ישראל בחלקקות לשונם לכפור באמונה הצרופה, בהשגחתו הפרטית של הקב"ה.

כששלמה המלך התייחס לדור המדבר, הוא תיאר אותם לשושנה העומדת בין הקוצים "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות", וביאור המשל, כי שושנה העומדת בין קוצים, הלא הקוצים ישרטו וישחיתו את מראה, אמנם אין להאשים כל כך את השושנה על המראה הנורא הזה, כי אם הקוצים שסובבים אותה.

כך אמונת ישראל נמשלה לשושנה, אך האמונה נפסדה ביד החוחים דהיינו הערב רב, ששרטו והשחיתו, הסיתו והחטיאו את ישראל נגד האמונה התמימה בבורא עולם, אך אין להאשים כל כך את ישראל כי אם את הערב רב הסובבים אותם שהסיתו והדחיקו אותם נגד ה'.

אדם שמחפש לקנות דירה, בדרך כלל הוא בודק את גודל הדירה ויופייה, כמה כיווני אוויר, ולאיזה נוף נטתה לחזית או לעורף, אך חז"ל מגלים לנו כי גודל הדירה ויופייה אינו שווה כלום כאשר השכנים רעים, תחילה וראש יש לברר מה טיבם של השכנים, ואם ימצא כי רעים הם, לא יקנה את הדירה הזאת לעולם.

וכתב רבינו יונה כי אדם שמתחבר לרשע, למרות שאינו עושה כמעשיו, נעשה שותף שלו בכל העבירות שעושה!!! והטעם לזה כתב הרשב"ץ ב'מגן אבות', לפי שהתחברותו עם הרשעים, מחזקת ידיהם במעשיהם.

אך יש להבין, איך הכול התחיל? איך הצליחו הערב רב לעשות את אשר לא יעשה, להסית את ישראל נגד ה', לעבור את העוון החמור ביותר בתורה?

על זאת השיב האלשיך הקדוש כי הערב רב היו ערמוניים גדולים, הם באו לפני אהרן בחלקקות לשונם ואמרו לו: "קום עשה לנו אלוהים", הם אומרים לאהרן תעשה לנו אלוהים ולא לישראל חלילה, כי אם לנו הערב רב בלבד, ושלא תחשוב שאנו רוצים אלוהים לשם עבודה זרה, חס ושלום, אנחנו לא עובדים עבודה זרה, אנחנו צריכים רק מנהיג "אשר ילכו לפנינו" שידריך אותנו בלכתנו במדבר.

אמר להם אהרן הכהן: "הביאו לפני את 'נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותיכם', וכן עשו "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם וביאו אל אהרן". אהרן לוקח מידם את נזמי הזהב "ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה!!! ה' ירחם, התורה מעידה שאהרן הכהן עושה עגל מסכה!!! איך יתכן שאהרן הצדיק עושה את העגל? הלא עוון עבודה זרה הוא בגדר ייחור ואל יעבור, ואיך אהרן עושה את הדבר הנורא הזה? ולא עוד אלא לאחר שעשו את העגל, הם פצו את פיהם ואמרו "אלה אלוהים ישראל אשר העלך מארץ מצרים", וזה לא מובן בכלל, וכי שוטים היו שלא היו יודעים שעגל זה שנוצר היום בידי בשר ודם לא העלה אותם ממצרים?!

המדרש מספר על מיכה שהיה בידו טס של זהב שכתוב עליו השם המפורש וחרוט עליו צורה של שור, וכשהתיך אהרן את הזהב באש, הוציא מיכה את הטס מכיסו והשליכו לכבשן האש ואמר: "עלה שור! עלה שור!". ויצא העגל מן האש כשהוא גועה ומקרטע!!! אז פתחו הערב רב את פיהם ואמרו: "אלה אלוהים ישראל אשר העלך מארץ מצרים". והתכוונו לומר שטס הזהב שחקק בו דמות של שור העלה את יוסף מן הנילוס, והוציא את ישראל ממצרים, ובזה הצליחו הערב רב במזימתם להחטיא את ישראל להעבירם מאמונתם ולכפור במצווה הראשונה של עשרת הדברות "אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שחלילה לא ה' הוציאם ממצרים כי אם דמות השור.

לאחר חטא העגל, הוצרכו ישראל לכפר על המעשה בנתינת מחצית השקל "זה יתנו... מחצית השקל בשקל הקודש... לכפר על נפשתיכם". ואמנם ראוי לשים לב, על מה הוצרכו לכפר? הלא כל אותם אנשים שהשתחוו לעגל, מתו, ונידונו בשלוש מיתות: מי שחטא בעדים והתראה, הלויים ערפו את ראשו בסיף, שכך אמר משה ללויים: "כה אמר ה' אלוהי ישראל שימו איש חרבו על ירכו עיברו ושובו משער לשער במחנה והרגו איש את אחיו ואיש את רעהו ואיש את קרובו. ויעשו בני לוי כדבר משה". ומי שחטא בעדים בלא התראה, מת במגפה, שנאמר: "ויקח ה' את העם על אשר עשו את העגל". ומי שחטא בלא עדים ובלא התראה, משה רבינו בדק אותו במים כמו שבדקים אישה סוטה ומת מזה שנאמר: "וייקח (משה) את העגל אשר עשו וישרוף באש ויטחן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל. וכאן נשאלת השאלה, אם כל אותם אנשים שהשתחוו לעגל כבר מתו, מה חטאו הנשארם שהוצרכו להביא מחצית השקל לכפר על נפשתיהם?!

ננסה לעמוד על שאלה זו מהמסופר בנביא. כידוע כי שאול המלך דן את דוד כמורד במלכות, על כן היה רודף אותו עד חורמה ומבקש להורגו. דוד ברח מפני שאול והגיע לנוב עיר הכהנים. אחימלך בן אחיטוב הכהן נתן לדוד צידה לדרך, ואף נתן בידו את חרבו של גולית הפלישתי.

דואג האדומי הלשין לשאול כי אחימלך נטה לצידו של דוד, על כן שאול הורה לדאוג להרוג את כל אנשי נוב עיר הכהנים, וכן עשה דואג, הוא רצח בדם קר "מאיש ועד אישה מעולל ועד יונק ושור וחמור ושה לפי חרבו".

חכמי הגמרא מאשימים את אבנר בן נר – שר הצבא של שאול המלך, ואומרים, מפני מה נענש אבנר? מפני שהיה לו למחות בשאול בהריגת כהנים שבנוב, ולא מיחה. וכדברי חז"ל כל מי שיש בידו למחות על עושה העבירה ואינו מוחה, הוא נענש עליה. ומכאן נלמד תשובה לשאלתנו, אמנם אותם שנשארו לא השתחוו לעגל, אך הם נתפסו בעוון העגל, כי איך יתכן שהם רואים את אחיהם עובדים עבודה זרה ולא מחו על כבוד שמים?!! איך הם עומדים מן הצד ורואים כפירה גמורה בהקב"ה ולא מזיז להם בכלל? על כן בא הקב"ה ואמר "זה יתנו... מחצית השקל בשקל הקודש... לכפר על נפשתיכם", ראייתם חילול ה' ולא מחיתם על כבוד שמים, אתם צריכים כפרה! ואם יבוא אחד מהם ויאמר: "מה כבר רוצים ממני? וכי אני השתחויתי לעגל? הלא בסך הכול ישבתי בצד ולא עשיתי כלום, ומי שחטא, שיישא בתוצאות!" על כן בא הקב"ה לסתור טענה זו וציווה שייתן "מחצית השקל" ולא שקל שלם, להורות שכל ישראל ערבים זה לזה, כל איש מישראל נפשו קשורה בחברו, וגם אותם שלא השתחוו לעגל כיוון שהם ערבים על אותם שהשתחוו לעגל, היה עליהם לקום ולעשות מעשה להוציא אותם מהעברה הנוראה של העבודה זרה.

מכל האמור נלמד להתרחק מן הרשעים, לא להתחבר למסיתים ומדיחים, אותם שהתחברו לערב רב נידונו בשלוש מיתות, כי אוי לרשע ואוי לשכנו (דבש וחלב).

זכות הלימוד בעלון זה תהיה לעילוי נשמות: ר' נוראל חזני בן מרים ויעקב ז"ל, לע"נ מרת מוניה חזני בת כורשיד ז"ל, לע"נ מרת פארי בת מוניה ז"ל, לע"נ ר' עזריאל בן שרה ז"ל, לע"נ מרת מנסורה בת כשור ז"ל, לע"נ יוסף בן הלה ז"ל, לע"נ אליהו בן אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן ליבה ז"ל, לע"נ ברוך בן כאדה ז"ל, לע"נ סוסן בת ויקטוריה ז"ל, לע"נ טובה בת כורשיד ז"ל, לע"נ מסעוד בן מרהנג ז"ל, לע"נ אלהם בת שהנג ז"ל, לע"נ דוד בן רבקה ז"ל, לע"נ ענת בת אסתר ז"ל, לע"נ יצחק בן מרים ז"ל, לע"נ מרים בת שמה ז"ל, לע"נ אברהם בן סולטנה ז"ל, לע"נ יונה בן אסתר ז"ל, לע"נ כהן בת פולין ז"ל, לע"נ משה בן רינה תחיה ז"ל, לע"נ שמואל בן קדינה ז"ל, ולע"נ כל נפטרי עם ישראל.

למעוניינים בהפצת העלון: 03-5592523. לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: otzarot.hparasha@gmail.com